

Stanisław Skórka
Akademia Pedagogiczna w Krakowie
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej

Architektura informacji Nowy kierunek rozwoju informacji naukowej

*Architektura informacji jest tak stara,
jak stara jest komunikacja międzyludzka.
Tam gdzie jest informacja, jest także architektura.*
(Jesse J. Garret)

Ludzkość trudni się tworzeniem i projektowaniem informacji od wieków, począwszy od glinianych tabliczek, papirusów i średniowiecznych manuskryptów, a skończywszy na informacji w postaci cyfrowej. Na przełomie XX/XXI wieku jesteśmy świadkami zjawiska, z jakim nie mieli do czynienia nasi przodkowie - mamy nieograniczony dostęp do informacji w rozmaitej formie i z różnorodnych źródeł. Niestety, jej ilość oraz formy udostępniania wyłoniły nowe problemy, związane z jakością, organizacją, a przede wszystkim z odbiorem. W wyniku eksplozji informacji zaistniała potrzeba stworzenia standardów integrujących dziedziny wiedzy związanych z jej projektowaniem, udostępnianiem i zarządzaniem. Dyskusje prowadzone wśród przedstawicieli różnych dziedzin, w tym także związanych z technologią informacyjną oraz informacją naukową i bibliotekoznawstwem, doprowadziły do wyłonienia metod i procedur przydatnych podczas projektowania przestrzeni informacyjnej, którym nadano wspólną nazwę - architektura informacji (*information architecture*).

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie ogólnego zarysu zagadnień tej kształtującej się dopiero dziedziny wiedzy, w tym także perspektyw włączenia jej do zagadnień informacji naukowej.

Terminów "architektura informacji" (AI) oraz "architekt informacji" użył po raz pierwszy w 1976 roku Richard Saul Wurman.^[1] Architekturą informacji początkowo określano praktyczne umiejętności związane z tworzeniem komunikatów informacyjnych, jednak w wyniku rozwoju hipertekstowej usługi World Wide Web, metody przez nią stosowane zaadaptowano do budowy serwisów w Internecie. Ostatnie trzy lata były okresem wzrastającej popularności AI, pojawiły się próby wytyczenia kierunków jej rozwoju, co przejawiało się między innymi w próbach uściślenia terminologii. Definicji architektury informacji jest co najmniej kilka, poniżej przytoczono najczęściej cytowane:

1. Proces organizowania, nazewnictwa, projektowania nawigacji i systemów wyszukiwawczych pomocnych w znajdowaniu i zarządzaniu informacją.^[2]
2. Projektowanie strukturalne udostępnianych w sieci środowisk informacyjnych.^[3]
3. Sztuka oraz nauka organizowania informacji w celu ułatwienia ludziom efektywnego zaspokojenia ich potrzeb informacyjnych.^[4]
4. Sztuka, nauka i działalność polegająca na organizowaniu informacji w taki sposób, aby miała ona sens dla jej odbiorców.^[5]

Terminu tego nie ma jak dotąd w słownikach z informacji naukowej.^[6] Być może brak jeszcze jednoznacznego określenia jej pola badawczego, prawdopodobne jest też, iż pojęcie to funkcjonuje jedynie jako praktyczna umiejętność zawodowa. Problematyka architektury informacji jest przedmiotem dyskusji, w której uczestniczy grupa zwolenników idei uczynienia z niej nauki - czegoś więcej niż tylko rzemiosła. W grupie tej znajdują się między innymi organizacje i stowarzyszenia amerykańskie, takie jak American Society for Information Science and Technology i Asilomar Institute for Information Architecture.^[7]

Pojawienie się architektury informacji nie zwiastuje wielkiego przełomu w dziedzinie organizowania i projektowania informacji, gdyż opiera się ona na procesach i metodach od lat funkcjonujących w technologii informacyjnej. Reorganizuje jedynie dotychczasowe metody, problemy i czynniki, uwzględniane w tworzeniu środowisk informacyjnych, nadając im nowy kierunek.

1. Dziedziny, których problematykę i metodologię wykorzystuje architektura informacji.

Interdyscyplinarne związki architektury informacji obejmują między innymi: projektowanie wizualne, projektowanie informacji, bibliotekoznawstwo, psychologia poznawcza, ergonomia (human factors engineering) i dziennikarstwo (Rys. 1.).^[8] Podobnie jak architektura - rozumiana w tradycyjnym znaczeniu, jako umiejętność projektowania i budowania funkcjonalnych i estetycznych budowli - tak i architektura informacji dotyczy, najogólniej mówiąc, projektowania informacji czytelnej i łatwo dostępnej dla potencjalnego użytkownika.

Louis Rosenfeld i Peter Morville, autorzy jednej z najczęściej cytowanych książek dotyczących architektury informacji, wyróżnili cztery podstawowe składniki AI dla systemów hipertekstowych w Internecie. Należą do nich systemy: organizacji, oznaczeń, nawigacji oraz system wyszukiwania.^[9] System organizacji jest sposobem grupowania treści, system oznaczeń ustala nazwy dla wydzielonych grup treści, nawigacja jest systemem pomagającym poruszać się po serwisie i przeglądania jego zawartości, zaś system wyszukiwania pozwala na formułowanie zapytań, które porównywane są z dokumentami relewantnymi.^[10]

Wraz z "architekturą informacji" pojawiło się określenie "architekt informacji". Osoba, która projektując konstrukcję informacyjną, potrafi uwzględnić jednocześnie potrzeby użytkownika oraz interesy instytucji utrzymującej serwis.^[11] Zawód architekta informacji wymaga znajomości wielu czynników mających wpływ na gromadzenie, projektowanie i udostępnianie informacji. Wspomniany już Richard Saul Wurman zdefiniował architekta informacji, jako:

- osobę tworzącą strukturę lub mapę informacji, która pozwala innym znaleźć własną ścieżkę do wiedzy;
- jednostkę, która organizuje wzorce właściwe dla informacji, konstruując systemy, które będą wyznaczać XXI wiek.^[12]

Do zadań architekta należy:

- wyjaśnianie wizji i misji stron, równoważąc np.: interesy sponsora z potrzebami odbiorców;
- określanie treści i funkcjonalność strony;
- wyszczególnienie składników pomocnych w znalezieniu informacji poprzez zdefiniowanie organizacji, nawigacji, nazewnictwa i systemu wyszukiwawczego w serwisie;
- rozplanowywanie serwisu tak, aby można było go rozbudowywać i zmieniać.

Wspomniane już interdyscyplinarne podejście do budowy systemów organizacji wiedzy może być jednym ze sposobów rozwiązania problemu chaosu w sieci. Określenie "architekta informacji" zamiast "projektanta informacji" wyraża zakres pracy, jaki jest konieczny do zbudowania funkcjonalnego serwisu informacyjnego. Architekt projektujący budowlę uwzględnia warunki środowiska: grunt, na jakim będzie stał budynek, jego przeznaczenie, funkcjonalność i wreszcie estetykę, tak i architekt informacji powinien mieć na uwadze różnorodne kryteria podczas tworzenia informacji, takie jak: funkcjonalność systemu informacyjnego, realizowanie celów i zadań, jakie ma on spełnić, grupy odbiorców, do których jest adresowany, oraz ich profile.

Ogólny schemat tworzenia stosowany w planowaniu architektury informacji dla serwisów WWW, niezależnie od jej przeznaczenia, składa się z następujących faz:

1. Definiowanie celów strony.
2. Określenie grup odbiorców i ich doświadczeń.
3. Tworzenie zawartości stron, rozpoznawanie wymagań treściowych i funkcjonalnych.
4. Tworzenie struktury serwisu, projektowanie dokumentów oraz nawigacji pomiędzy nimi.
5. Projektowanie wizualne układów elementów na stronach.^[13]

Opisane wyżej cechy AI, skłaniają do zastanowienia się nad uwzględnieniem jej w procesie kształcenia w Polsce. Zdaniem autora najbliższe związki z omawianą tu specjalnością mają informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, ze względu na zawartą w nich problematykę umiejętności organizowania, klasyfikowania i udostępniania wiedzy ludzkiej. Zajmują się ponadto badaniem użytkowników oraz elementami technologii informacyjnej. Wprowadzenie architektury informacji w zakres tych właśnie studiów mogłoby wpłynąć na urozmaicenie nieco przestarzałego programu, dając absolwentom szansę zdobycia interesującej i dobrze płatnej pracy. Ma to szczególne znaczenie w perspektywie zbliżającego się niżu demograficznego oraz wysokiego bezrobocia utrzymującego się w naszym kraju. Program kształcenia stwarza duże możliwości, ze względu na wieloznaczność samego pojęcia AI, toteż kierunek studiów, w ramach którego szkolono by architektów informacji, może być kwestią sporną. Działania takie należy podjąć jak najszybciej - to nie powinno budzić wątpliwości. Studia z tej dziedziny prowadzą już między innymi amerykańskie instytuty bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Indianie (http://www.slis.indiana.edu/Degrees/mis/mis-crs_new.html#architecture) i Pittsburgu (<http://robins.sis.pitt.edu/ia/>).^[14]

Architektura informacji jest nieukształtowaną, nadal rozwijającą się, gałęzią wiedzy. Obecnie trudno przewidzieć, czy stanie się samodzielną nauką, czy też pozostanie jedynie zbiorem procedur i schematów tworzenia stron WWW. Niewątpliwie zasługuje na uważne przeanalizowanie pod kątem włączenia jej w zakres problematyki badawczej informacji naukowej oraz do programu kształcenia pracowników informacji i bibliotekarzy.

Przypisy:

[1] A. Dillon, Information Architecture in JASIST. Just Where Did We Come From? *The Journal of the Society for Information Science and Technology*. 2002 nr 10, s. 821-823.

[2] Educorner : Introduction to Information Architecture. Addwise In *Educorner : building an educative site* [on-line] [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w Word Wide Web: <<http://educorner.com/courses/ia/>>.

[3] AIFIA Asilomar Institute for Information Architecture [on-line] [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w Word Wide Web: <<http://www.aifia.org/>>.

[4] K. HAGEDORN, Kat. The Information Architecture Glossary In ACIA Argus Center for Information Architecture [on-line]. [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w Word Wide Web: <http://argus-acia.com/white_papers/iaglossary.html>.

[5] Definicja stworzona przez Stacy Surla, Membership Officer for SIG-IA, znajdująca się na stronie The American Society for Information Science and Technology Special Interest Group: Information Architecture. [dostęp listopad 2002] Dostępny w Word Wide Web: <http://www.asis.org/SIG/SIGIA/definition.html>.

[6] Asilomar Institute for Information Architecture [<http://www.aifia.org/>] rozpoczął oficjalnie działalność 4 listopada 2002 roku, jest kontynuatorem innej organizacji o podobnym charakterze Argus Centem for Information Architecture [<http://www.argus-acia.com>].

[7] S. Keenan, C. Johnston: *Concise Dictionary of Library and Information Science*. London 2000; *International Encyclopedia of Information and Library Science*. Nowy Jork 1997; *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Oprac. B. Bojar. Warszawa 2002.

[8] MORROGH, Earl. Information Architecture: from Craft to Profession In *Boxes and Arrows* [on-line]. 2002, November [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w Word Wide Web: <http://www.boxesandarrows.com/archives/information_architecture_from_craft_to_profession.php>.

[9] L. Rosenfeld, P. Morville: *Information Architecture for the World Wide Web*. Beijing 1998.

[10] Tamże, s. 10-21.

[11] Tamże.

[12] Tamże.

[13] J. Shiple, *Information Architecture Tutorial*. [on-line] [dostęp listopad 2002] Dostępny w Word Wide Web: http://hotwired.lycos.com/webmonkey/design/site_building/tutorials/tutorial1.html.

[14] ROBINS, David. Information Architecture in Library and Information Science Curricula.[on-line] *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology* Vol. 28 2002, nr 2 [dostęp listopad 2002] Dostępny w Word Wide Web: <http://www.asis.org/Bulletin/Jan-02/robins.html>.

Strony poświęcone architektury informacji w Internecie :

1. Semantic Studios [on-line]. [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w World Wide Web: <<http://semanticstudios.com/>>.
2. AIFIA Asilomar Institute for Information Architecture [on-line]. [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.aifia.org/>>.
3. Educornet : Introduction to Information Architecture. Addwise In *Educornet : buildingan educative site* [on-line] [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w Word Wide Web: <<http://educornet.com/courses/ia/>>.
4. Information Architecture Tutorial. Overview by John Shipley [http://hotwired.lycos.com/webmonkey/design/site_building/tutorials/tutorial1.html] (listopad 2002)
5. Program studiów magisterskich z AI w Capitol College: Graduate Programs: Information Architecture Program. In Capitol Collage [on-line].]. [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.capitol-college.edu/academics/grad/msia.html>>.
6. Program specjalizacji z AI w School of Library and Information Science Indiana University: Masterfor Information Science Curriculum. In Indiana Univesity School of Library and Information Science [on-line]. [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.slis.indiana.edu/Degrees/mis/mis-crs_new.html#architecture>.
7. Interdysplinary program z architektury informacji i zarządzania wiedzą w Kent State University: Information Architecture and Knowledge Management [on-line]. [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w World Wide Web: <<http://iakm.kent.edu/>>.
8. Szkolenia z AI przy Department of Library and Information Science University of Pittsburgh: LIS 2970: information architecture. In David Robins' Home Page [on-line]. [dostęp 26 listopada 2002]. Dostępny w World Wide Web: <<http://robins.sis.pitt.edu/ia/>>.

Architektura informacji Nowy kierunek rozwoju informacji naukowej/Stanisław Skórka // W: EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy [Dokument elektroniczny] / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska. - Nr 11/2002 (40) grudzień. : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich K[omisja] W[ydawnictw] E[lektronicznych], 2002. - Czasopismo elektroniczne. - Informacja biznesowa. - Tryb dostępu: <http://www.ebib.pl/2002/40/skorka.php>. - Tyt. z pierwszego ekranu. - ISSN 1507-7187